

pravomoci proti orgánům nebo osobám, které jednaly jejich jménem nebo pod jejich pravomocí.

Každý, kdo bez předpojatosti posuzuje události, jež vedly ke vzniku II. světové války, a zná úlohu, kterou při jejím rozpoutání hitlerovským Německem sehrála valná část příslušníků bývalých německých menšin, musí si být vědom, že přesun těchto minorit, které se jakožto celek staly nástrojem k rozbíjení celistvosti a nezávislosti Československa, Polska a dalších zemí, byl proveden nejen v zájmu zachování budoucí existence národů těchto zemí, ale i proto, aby bylo odstraněno nebezpečné ohnisko ohrožující nejen tyto státy, ale mír v Evropě a na celém světě. Transfer německého obyvatelstva byl tudíž opatřením, které směřovalo k cílům uznávaným mezinárodním právem, k zajištění hodnot, jež mezinárodní právo chrání, zejména k upevnění mezinárodního míru a bezpečnosti. Tento přesun byl pak proveden na základě mezinárodně právní smlouvy, dohodou a s plnou účastí všech velmocí odpovědných za výkon svrchovanosti v Německu a jednajících v tomto směru jménem celé mezinárodně právní pospolitosti, která ostatně tuto zvláštní odpovědnost obecně uznala v článku 107 Charty OSN.

Od realizace přesunu bývalé německé menšiny z Československa uplynulo již téměř čtvrt století, což představuje prakticky život jedné generace. Valná většina bývalých přesídlenců si zvykla na nový život a zapustila v novém, národně stejnorodém prostředí své kořeny. Přitom poválečné Německo, vzhledem k válečným ztrátám a po odchodu mnoha pracovních sil zavlečených pro hitlerovský válečný stroj z porobených zemí, tento přírůstek obyvatelstva dokázalo poměrně brzy absorbovat. Potomci přesídlenců již bývalý domov svých rodičů za svůj nepovažují a většinou jej ani neznají. Stav, který se vytvořil po r. 1945, je dnes stabilizován a jen nevelká část bývalých přesídlenců věří v jeho zvrát a touží po skutečném návratu. Tyto tendence jsou však po léta uměle udržovány a ožívovány jednotlivci a skupinami, které spojují s představou návratu nadějí na ušlou či očekávanou politickou a hospodářskou moc i dosažení cílů odplaty. To vše tvoří zdroje programů, jež označujeme jedním slovem jako revanšismus. A od těchto pocitů, přání a požadavků vede přímá linie k dalekosáhlejší metě — obnově bývalých hranic Německa a stavu, z něhož vzešla politika expanze, která vyústila ve dvě světové války za života jediné generace.

Národy Evropy, zejména ty, které sousedí s Německem, právem očekávaly od obou německých států, jež vznikly na troskách třetí říše, že se s touto situací vypořádají, čímž přispějí ke konsolidaci poměrů v Evropě a k trvanlivému míru ve světě. Vláda NDR zaujala takovýto konstruktivní postoj již 23. června 1950, když spolu s československou vládou jasně prohlásila ve společné deklaraci, že oba státy «nemají žádné územní nebo hraniční nároky» a zdůraznila, že »provedený přesun Němců z Československé republiky je nezměnitelný, spravedlivý a je definitivním řešením«.⁴⁰⁾

Československý lid už dávno očekával, že obdobný jasný a nedvojsmyslný postoj zaujme též Německá spolková republika. Toto očekávání je ještě aktuálnější dnes, po uzavření Smlouvy z 12. srpna 1970, neboť žádné projevy směřující ke zvrátu nynějších poměrů nemohou mít místo v mírumilovných vztazích,

⁴⁰⁾ Srov. Německá otázka 1945—1963, str. 270. — Obdobné stanovisko zaujala vláda NDR ve společné deklaraci s vládou Polské republiky, podepsanou ve Varšavě dne 6. června 1950, na kterou navazovala Smlouva mezi oběma zeměmi o vytyčení stanovené a existující polsko-německé hranice (tamtéž, str. 271 n.).

kteří se vláda NSR zavázala podle této smlouvy zachovávat spolu se Sovětským svazem a ostatními svými sousedy. Jasně potvrzení stávajících hranic, odmítnutí územních nároků, zavržení všech výsledků agresivní politiky hitlerovského Německa, především tzv. Mnichovské dohody z r. 1938, jakož i uznání trvalosti a právoplatnosti národnostního uspořádání uskutečněného po II. světové válce, představuje logické promítnutí zásad obsažených v Sovětsko-západoněmecké smlouvě do vztahů NSR k naší zemi.

K PRÁVNÍ ÚPRAVĚ OTÁZEK UZNÁNÍ A VÝKONU CIZÍCH ROZHODNUTÍ V NĚKTERÝCH SOCIALISTICKÝCH ZEMÍCH

DOC. DR. VILÉM STEINER, CSc.

Zatímco rozboru právní úpravy otázek uznání a výkonu cizích rozhodnutí v kapitalistických státech je věnována rozsáhlá literatura, která má mimoto tendenci neustále a rychle narůstat, v socialistické právní literatuře naopak dlouhou dobu komplexní teoretické analýze těchto otázek hlubší pozornost věnována nebyla. Teprve v poslední době se k ní v jednotlivých socialistických státech začíná soustavněji přikračovat. Nehledě k tomu je aktuálnost zpracování těchto otázek dána také tím, že několik socialistických států, tj. Sovětský svaz, Polsko a Československo, provedlo v nedávných letech v rámci obsáhlejších změn legislativních též novou úpravu mezinárodního práva soukromého a procesního včetně otázky uznání a výkonu cizích rozhodnutí; návrh nové úpravy těchto otázek je kromě toho již připravován rovněž v Německé demokratické republice a v Bulharsku. K novým národním úpravám přitom došlo, popř. dochází na základě poznatků získaných s úpravou předchozí, které umožnily potřebná zobecnění a zároveň i z nich plynoucí závěry a doporučení. Zmíněné změny národních úprav otázky uznání a výkonu cizích rozhodnutí, které se přitom dotýkají problematiky, jež je z hledisek teoretických značně složitá, znamená ovšem také větší obtížnost práce, zaměřené k rozboru jejich obsahu. Nelze se tu totiž většinou opřít ani o závěry literatury, věnované této otázce, ani o příslušnou judikaturu, která je obtížně zjistitelná; nutno tu nakonec vycházet převážně ze studia vlastních formálních pramenů jednotlivé národní úpravy.¹⁾

Na okrajích těchto nových národních úprav v jednotlivých socialistických státech je třeba říci několik slov ještě také o jejich podnětech a o jejich cíli, neboť i to může přispět k vysvětlení konkrétních otázek s novými úpravami spojených.

Podnětem nových úprav se zde nepochybně staly vedle současně provedené změny některých velice blízkých odvětví právního řádu, jakým je především právo občanské, rodinné a občanské právo procesní, popř. i mezinárodní právo soukromé, ještě také stále se prohlubující vzájemné styky občanů a organizací, a to jak jednotlivých států socialistických, tak i států socialistických a kapitalistických.

¹⁾ Tak tomu je i pokud jde o úpravu československou, která byla autorovi nejbližší, jejíž rozbor byl však již zpracován na jiných místech, zejména komplexně též v monografii V. Steiner — Fr. Štajgr, Československé mezinárodní civilní právo procesní, Praha 1968, str. 203—260.

Účelem a cílem těchto úprav proto bylo, jak to ostatně některé z nich výslovně vyjadřují, napomáhat mezinárodní spolupráci.²⁾

Rozbor národních úprav některých socialistických států s výjimkou rozboru týkajícího se ČSSR, který je již proveden na jiném místě,³⁾ jakož i vzájemné jejich srovnání, k němuž bude v dalším přikročeno, neměl však zůstat konečným posláním tohoto článku. Může totiž sloužit zároveň i jako vhodný prostředek k pochopení úpravy mezinárodně smluvní, k níž bylo na daném úseku mezi socialistickými státy rovněž již přikročeno.

Bylo by proto nutné přihlížet i k této úpravě smluvní, která sama představuje důležitý krok k dosažení unifikace práva v oblasti mezinárodního civilního práva procesního a stává se důležitým výrazem vztahů spolupráce mezi smluvními státy. Mezi socialistickými státy došlo pak k této smluvní úpravě zatím formou dvoustranných smluv. Zdá se však, že i tyto dvoustranné smlouvy představují jen první etapu na cestě ke smlouvě mnohostranné. V tom se zde jeví zároveň další možnosti vývoje zmíněné smluvní úpravy.

Mezinárodní smlouvy — jak plyne z jejich povahy — mají význam úpravy primární, jež vstupuje v rámci smluvních vztahů vždy na místo příslušných norem národních. Národní normy představují proto v poměru k mezinárodním smlouvám úpravu podpůrnou, subsidiární. Vzhledem k tomu však, že úprava mezinárodně smluvní nemůže být pochopena bez předchozího rozboru úpravy národní, zaměřuje článek svou pozornost především na rozbor příslušné národní úpravy jednotlivých socialistických států a vyvozuje přitom zároveň na základě srovnání své závěry týkající se jejího rozsahu i pojetí. Rozborem mezinárodně smluvní úpravy se zabývá jen, pokud se tato vztahuje na státy socialistické a přitom pouze v míře nezbytné k pochopení výhod a doplňků, které tato smluvní úprava přináší v poměru k úpravě vnitrostátní.

Uznání a výkon cizích rozhodnutí v SSSR

1. Základním předpokladem rozboru určitého právního institutu je v první řadě dokonalé seznání forem jeho právní úpravy. Ty jsou pak dány, pokud jde o otázky spojené s uznáním a výkonem cizích rozhodnutí pro oblast sovětského práva jednak v právu vnitrostátním, národním, tj. v současné době především v zásadách občanskoprávního soudního řízení Svazu SSR a svazových republik (srov. čl. 63)⁴⁾ a v jim odpovídajících zákonech svazových republik, jednak v mezinárodních smlouvách.

Dalším důležitým předpokladem rozboru právního institutu je všestranné seznání jeho obsahu i všech podnětů, které na jeho utváření i formování působily, nebo působí.

V tomto směru plyne již ze samotné povahy cizího rozhodnutí jakožto volního aktu soudní výsosti cizího státu a tím aktu procesní povahy, že to bude zejména samotná jeho složitá podstata, která výrazně ovlivní obsah konkrétní úpravy. K tomu přistupují nepochybně také vlivy dané dějinným vývojem příslušné národní úpravy, a to ve spojení se zobecňováním zkušeností hromadících se v průběhu jejího používání. Tyto vlivy, sahající tak často do období,

²⁾ K tomu srov. § 1 československého zák. č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním.

³⁾ K tomu srov. údaje uvedené v pozn. 1).

⁴⁾ Srov. text těchto »Zásad« v Sovetském gosudarstve i prave, č. 1/1962, str. 164 násl., a franc. jejich text v Revue internationale de droit comparé, č. 1/1965, str. 289 násl.

předcházejících platné úpravě, projevují se ovšem výrazněji obvykle spíše ve formách jednotlivé úpravy než v jejím obsahu. Ten totiž vyjadřuje bezprostředněji a výrazněji samotné změny nastalé v dané společenskoekonomické skutečnosti, s níž je úzce spoután. Tak tomu je, i pokud jde o instituty s cizím prvkem, tj. i instituty mezinárodního civilního práva procesního včetně uznání a výkonu cizích rozhodnutí.

K vysvětlení zásad ovládajících národní úpravu sovětskou v těchto otázkách bude ze zmíněných důvodů vhodný před vlastním jejich rozбором krátký exkurs, týkající se historie této úpravy. Pomůže nám totiž lépe pochopit nejen vlastní zákonnou úpravu dnes v Sovětském svazu platnou, zejména formu jejího provedení, nýbrž zjistit zároveň rozdíly, jimiž je vývoj této úpravy sám poznamenán.

Pokud jde o carské Rusko, nebyla soudní praxe sjednocena v otázce výkonu cizích soudních rozhodnutí až do soudní reformy provedené v roce 1864.

Teprve v souladu s čl. 1273 tehdejšího občanského soudního řádu (Ustav graždanskogo sudoproizvodstva — dále UGS) bylo možné vykonat cizí rozhodnutí toliko na základě příslušných mezinárodních smluv, jimiž bylo carské Rusko vázáno. Ruské soudy nebyly však přitom oprávněny přezkoumávat cizí rozhodnutí ve věci samé, nýbrž jen zkoumat, neprotiví-li se veřejnému pořádku. Vyloučeny z možností výkonu a bez jakýchkoli právních účinků v bývalé ruské říši byly přitom ve smyslu čl. 1281 UGS zásadně všechna cizí rozhodnutí vyslovující se o majetkových právech k nemovitostem na ruském území.⁵⁾

Judikatura pak potvrzovala směr, který byl nastoupen úpravou obsaženou v cit. čl. 1273 a 1281 UGS také v průběhu dalšího vývoje. Příznačnou pro tento vývoj se stala cause célèbre Šipova, v níž rozhodující soud vydal usnesení, podle něhož bylo možné uznat i vykonat bez dalšího přezkoumání pouze cizí rozhodnutí soudů těch států, s nimiž byly uzavřeny zvláštní smlouvy. Jelikož v dané věci Šipova rozhodnutí bylo vyneseno ve Francii, s níž taková smlouva uzavřena nebyla, nemohlo být k francouzskému rozhodnutí jako k exekučnímu titulu v Rusku přihlédnuto.⁶⁾

Ve vzájemném poměru sovětských republik platilo až do vzniku SSSR v otázce výkonu rozhodnutí v podstatě mezioblastní procesní právo. Rozhodnutí vydaná na území některé svazové republiky mohla být totiž vykonána na území jiné republiky, např. RSFSR, toliko tehdy, jestliže předseda gubernského soudu (gubernskij sud), v jehož obvodu mělo být rozhodnutí vykonáno, vystavil tzv. vykonávací list, tj. příkaz k výkonu exekuce (ispolnitelnyj list), povolující jeho výkon. Byl-li vystaven tento list, proběhlo vykonávací řízení normálním způsobem, jako by šlo o domácí rozhodnutí. Jestliže však vykonávací list nemohl být vydán, protože rozhodnutí neodpovídalo zákonům RSFSR, předseda gubernského soudu nechal věc přezkoumat v zasedání tohoto soudu, anebo přímo odmítl vydat vykonávací list s uvedením důvodů, které vydání listu zabránily.⁷⁾

Později přestal již tento zvláštní právní režim pro výkon rozhodnutí ve vzájemných vztazích sovětských republik existovat a rozhodnutí vydaná na území jedné sovětské republiky byla vykonatelná na území druhé republiky ve smyslu

⁵⁾ Srov. B. N. Jevsejev, Ispolnenije suděbnych poručennij i rešenij inostrannyh sudov, ve sborníku: Problemy meždunarodnogo častnogo prava, Moskva 1960, 193 str.

⁶⁾ Srov. F. Martens, Sovremennoje meždunarodnoje pravo civilizirovannyh narodov, sv. I, SPB, 1882, str. 143—244.

⁷⁾ Srov. Cirkuljar Verchovnogo suda RSFSR, 1923, No 72.

příslušných ustanovení jejich procesních kodexů za stejných podmínek jako jiná domácí rozhodnutí.

Sovětským zákonodárstvím byla upravena také otázka výkonu vlastních cizozemských rozhodnutí, a to v občanských procesních kodexech jednotlivých sovětských republik. V občanském procesním kodexu RSFSR ze 7. 6. 1923 se tak stalo toliko jedním ustanovením obsaženým v poznámce No 2 článku 255 tohoto znění: »Způsob výkonu rozhodnutí cizozemských soudů se určuje zvláštními smlouvami s příslušnými státy.« Obdobným způsobem byla otázka upravena také v procesních kodexech ostatních sovětských republik.

Stručný text cit. ustanovení sám nestanovil přímo ani bližších podmínek výkonu cizího rozhodnutí ani nepřipouštěl možnost nějakého kategorického neuznání cizího rozhodnutí; omezil se pouze na to, že odkázal na nezbytnost vymezit blíže mezinárodní smlouvou »postup při výkonu«.⁸⁾

Na stejných základech spočívá rovněž nedávná nová úprava dotýkající se výkonu cizích rozhodnutí, která je v některých směrech poněkud širší než předchozí. Obsažena je především v čl. 63 Zásad občanskoprávního soudního řízení Svazu SSR a svazových republik, které byly přijaty na 7. zasedání Nejvyššího sovětu SSSR v prosinci 1961. Citovaný článek má toto znění: »Způsob výkonu rozhodnutí cizozemských soudů a arbitráží v SSSR upravuje se příslušnými smlouvami SSSR s cizími státy anebo mezinárodními konvencemi, jejichž je SSSR účastníkem. Rozhodnutí cizího soudu a arbitráže může být předloženo k nucenému výkonu v SSSR ve lhůtě tří let od okamžiku, kdy rozhodnutí nabylo právní moci.« Obdobného obsahu je také znění příslušných ustanovení občanského procesního kodexu RSFSR, jakož i občanských procesních kodexů ostatních sovětských republik.⁹⁾

Již na první pohled je zřejmé, že nová úprava se liší od staré pouze rozšířením okruhu exekučních titulů, které lze v SSSR vykonat, také o arbitrážní nálezy, jakož i o určení zvláštní tříleté promlčecí lhůty k podání návrhu na výkon cizího rozhodnutí. Podmínka mezinárodně smluvní úpravy postupu při výkonu cizího rozhodnutí byla ponechána beze změny. K vysvětlení této podmínky pokládám pak za nutné připojit vzhledem k jejímu velice rámcovému a stručnému vyjádření několik slov. I když se dostupná literatura kromě citované poznámky z díla autorů Peretěrského a Krylova jejím výkladem blíže v obecných souvislostech nezabývá, zdá se být správný názor (který lze opřít také o vlastní text zákonné úpravy), že možnost dosáhnout výkonu cizího rozhodnutí mimo obor smluvní je na území SSSR vyloučena. Správnost tohoto závěru lze vyvodit nepochybně též ze skutečnosti, že vnitrostátní procesní právo jednotlivých sovětských republik postrádá vůbec předpisy, které by stanovily nějaké podmínky pro povolení výkonu cizího rozhodnutí v případech mimo obor smluvní a odkazují v tom směru jen na mezinárodní smlouvy. Soudy by proto mimo obor smluvní nemohly opřít svá rozhodnutí týkající se výkonu cizího rozhodnutí v podstatě o žádný zákonný předpis. O tom svědčí i některé články sovětských autorů z poslední doby, zabývající se otázkou cizího rozhodnutí v SSSR nikoli již obecně, nýbrž spíše v souvislosti s rozhodnutími o konkrétních věcech. Tak podle názorů zde zastávaných nelze dokonce ani v poměru smluvním vykonat rozhodnutí, pokud příslušný právní poměr,

⁸⁾ Srov. T. S. Peretěrskiĭ — C. B. Krylov, *Mežduнародноje častnoje pravo*, Moskva 1959, 213 str.

⁹⁾ Srov. k tomu např. čl. 437 obč. procesního kodexu RSFSR a čl. 444 obč. procesního kodexu Litevské SSR apod.

jehož se rozhodnutí týká, vznikl před účinností smlouvy, a pokud smlouva sama připouští výslovně toliko výkon rozhodnutí o právních poměrech, vzniklých po její účinnosti. To všem zásadně nevylučuje podat v těchto případech žalobu přímo na území státu výkonu rozhodnutí.¹⁰⁾ Toliko smlouvy by mohly i v tomto směru stanovit něco jiného.

Obdobný názor je zastáván v této otázce také v dokumentech oficiálního charakteru, v nichž je věnována podrobná pozornost všem důležitým otázkám spojeným s výkonem cizích rozhodnutí na základě mezinárodně smluvním.

V těchto dokumentech byla přitom mimo jiné vyjasněna též otázka okamžiku vzniku právního poměru mezi dítětem a jeho rodičem povinným k výživě dítěte a to tak, že je za tento okamžik nutno pokládat zásadně den zrození dítěte.¹¹⁾ Otázka vzniku právního poměru ve věcech výživy nezletilých dětí se totiž ukázala zvláště důležitou pro výkon cizích rozhodnutí. Cizí rozhodnutí o právních poměrech vzniklých před účinností smluv nejsou totiž — jak již o tom byla zmínka — podle některých smluv ve vzájemném poměru smluvních států vykonatelná.

Jiný takový dokument,¹²⁾ který se znovu k těmto otázkám vrací, řeší však v souvislosti s tím ještě otázky další. Tak zejména se tu prohlašuje za vykonatelné cizí rozhodnutí o výživném i takového dítěte, které se narodilo před účinností smlouvy, jestliže žalovaný, obeslaný k jednání o výkonu rozhodnutí a tomuto jednání přítomný, vyjádří před soudem ochotu platit dobrovolně dlužné částky výživného určené v cizím rozhodnutí.

V souvislosti se smlouvami o právní pomoci, které Sovětský svaz uzavřel v letech 1958 a 1959 zejména s evropskými lidově demokratickými (socialistickými) státy, bylo třeba podrobněji upravit ve smyslu smluvních článků také způsob výkonu soudních rozhodnutí a obdobných procesních aktů vydaných orgány smluvních států a určených k výkonu na území Sovětského svazu. Stalo se tak nařízením Presidia Nejvyššího sovětu SSSR ze dne 12. 9. 1958, jakož i jeho nařízením z 20. 12. 1959 a 9. 7. 1965.¹³⁾

Z obsahu citovaného nařízení je tu vhodné uvést zejména:

Návrh na výkon rozhodnutí musí obsahovat jméno navrhovatele a dlužníka a popř. jméno jejich zástupců vždy s uvedením bydliště a jde-li o organizaci s uvedením jejího sídla. V návrhu nesmí chybět též žádost o povolení výkonu rozhodnutí.

Soudem příslušným k projednání návrhu na povolení výkonu cizího rozhodnutí může být soud krajský, oblastní, soud autonomní oblasti, okresní, Nejvyšší soud autonomní republiky i Nejvyšší soud Sovětské republiky místa bydliště dlužníka.

¹⁰⁾ Srov. zejména D. B. Averin, *Někotoryje kollizychnyje voprosy v praktike ispolnenija suděbnych rešenij po dogovoram o pravovoj pomošči*, Sovetskoje gosudarstvo i pravo č. 9/1964, str. 149, 150.

¹¹⁾ K tomu srov. zejména Rezoluci pléna Nejvyššího soudu SSSR z 19. 6. 1958 (Postanovlenije No 2 Plenuma Verchovnogo Suda SSSR o voprosach svjazannyh s vypolneniem suděbnymi organami dogovoroch s inostrannymi gosudarstvami ob okazanii pravovoj pomošči po graždanskim, semejnym i ugolovnym dělam), Bjuleten' Verchovnogo Suda SSSR, č. 4/1959, str. 8—16.

¹²⁾ Srov. obsáhlý výklad k otázkám výkonu cizích rozhodnutí publikovaný v Bjuletene Verchovnogo Suda SSSR, č. 5/1960, str. 42—47, pod názvem: »Někotoryje voprosy praktiki rassmotrenija sudami graždanskich i semejných děl, svjazannyh s primeneniem dogovorov s inostrannymi gosudarstvami o pravovoj pomošči.«

¹³⁾ Text těchto nařízení je publikován ve *Vedomosti Verchovnogo Soveta No 23 (918)* z r. 1958 a ve *Vedomosti Verchovnogo Soveta No 1 (933)* z r. 1959 i *No 28* z r. 1963.

Soud projednává návrh veřejně a k jednání pozve dlužníka. Jeho neomluvená nepřítomnost není překážkou projednání návrhu. Po slyšení dlužníka soud buď usnesením povolí výkon rozhodnutí nebo návrh zamítne. Zamítnutí návrhu je přípustné jen v případech předvídaných smlouvou se státem, na jehož území bylo vyneseno soudní rozhodnutí navrhané k výkonu. Usnesení soudu o povolení výkonu rozhodnutí anebo o zamítnutí návrhu se doručuje navrhovateli i dlužníku do tří dnů ode dne rozhodnutí. Usnesení o povolení výkonu anebo o zamítnutí návrhu může být napadeno u soudu vyšší stolice ve smyslu předpisů SSSR i příslušných sovětských republik.

Na základě cizího rozhodnutí, které nabylo právní moci, jakož i usnesení o povolení výkonu, vydá jednající soud příkaz k výkonu exekuce (ispolniteľnyj list). Výkon se provede podle zákonů SSSR a příslušné svazové republiky.

Cizí rozhodnutí, které se podle své povahy nevykonává, se na území SSSR uzná bez jakéhokoli dalšího řízení, jestliže proti tomu některý z účastníků nevznesne opravný prostředek.

Postup uznání nebo výkonu cizího rozhodnutí upravený citovaným nařízením platí ovšem jen v případech, že něco jiného nestanoví příslušná smlouva. V takovém případě ustanovení smluvní mají přednost.

Úprava ve stručnosti zde tlumočená je důležitá však nejen proto, že jsou v ní v podstatě koncentrovány základní zásady platné pro oblast sovětského práva v otázce postupu při uznání a výkonu cizího rozhodnutí, nýbrž i proto, že do doby jejího vzniku sovětské národní zákonodárství neznalo pojmu uznání cizího rozhodnutí, jemuž se zde tak dostalo vůbec první úpravy uvnitř Sovětského svazu. Stalo se tak ovšem toliko v souvislosti s úpravou mezinárodně smluvní, v níž byl v roce 1958 institut a termín »uznání« cizího rozhodnutí použit vůbec poprvé v oblasti sovětského práva. Úprava vnitrostátní pak na tuto úpravu smluvní jen navazuje a v podrobnostech jí jen doplňuje.¹⁴⁾

2. Z dosavadního rozboru sovětské úpravy uznání a výkonu cizího rozhodnutí plyne, že převaha této úpravy je v oblasti mezinárodně smluvní. Bude proto vhodné zmínit se tu alespoň ve stručném přehledu též o této úpravě.

Především je tu třeba říci, že k úpravě otázky uznání a výkonu cizích rozhodnutí došlo v poměru Sovětského svazu k ostatním socialistickým státům v rámci dvoustranných smluv o právní pomoci, které kromě uznání a výkonu cizích rozhodnutí upravují téměř všechny základní otázky mezinárodního práva soukromého a procesního.¹⁵⁾

¹⁴⁾ Při této příležitosti je ovšem třeba říci, že určitou výjimku tu tvořil článek 141 Kodexu zákonů o manželství, rodině a opatrovnictví RSFSR z 19. 11. 1926 ve znění z 1. 2. 1963 a odpovídající články téhož kodexu ostatních sovětských republik, které mluvily o přirovnání aktů cizích soudů ve věcech rozvodu manželství sovětských občanů v cizině k rozhodnutím sovětských soudů k nimž dochází v těchto věcech (srov. překlad textu cit. čl. 141: Dokumenty, které potvrzují rozvod manželství provedený podle předpisů příslušného státu a které byly vydány cizincům, jsou postaveny na roveň výpisům z knih registrace rozvodů). Též ostatní cizí rozhodnutí ve věci statutu sovětských občanů se nyní uznávají v SSSR bez dalšího (srov. Lunc, díla cit. v pozn. 16, str. 104).

¹⁵⁾ Smlouvy o právní pomoci se Sovětským svazem uzavřely tyto státy: Albánie 30. 6. 1958 [Vedomosti Verchovného Soveta 1959], No 10 (942), str. 72. Bulharsko 12. 12. 1957 [Dogovor meždu SSSR i NRB, Izdatelstvo Verchovného Soveta SSSR, 1958].

Československo 31. 8. 1957 [Dogovor meždu SSSR i ČR, Izdatelstvo Verchovného Soveta SSSR, 1958].

Německá demokratická republika 28. 11. 1957 [Dogovor meždu SSSR i GDR, Izdatelstvo Verchovného Soveta SSSR, 1958].

Maďarsko 15. 7. 1958 [Vedomosti Verchovného Soveta SSSR, 1958, No 35 (1930)].

Z podmínek, které musí být podle smluv soudem zjištěny, aby mohl rozhodnout o nařízení výkonu rozhodnutí a jejichž nedostatek je proto důvodem k odepření uznání nebo výkonu cizího rozhodnutí, sluší uvést zejména tyto shodně ve všech smlouvách uváděné podmínky:

a) nalézací řízení nesmí být stíženou vadou, která zabránila účastníkům vstoupit do řízení v důsledku toho, že jim nebylo včas alespoň jednou a zákonným způsobem doručeno předvolání;

b) vykonatelné rozhodnutí není v rozporu s pravomocným předchozím rozhodnutím o tomtéž nároku a z téhož důvodu vysloveným mezi týmiž účastníky na území, kde má být cizí rozhodnutí uznáno nebo vykonáno.

Některé smlouvy uvádějí ještě další podmínku, že rozhodnutí, o jehož uznání nebo výkon se žádá, bylo vydáno soudem kompetentním k rozhodování v dané věci.

Vedle otázky uznání a výkonu vlastního meritorního rozhodnutí smlouvy upravují podle obdoby čl. 19 Haagské procesní úmluvy z roku 1905 také otázku výkonu rozhodnutí o nákladech řízení, k jejichž zaplacení byl odsouzen účastník řízení, osvobozený ve smyslu smlouvy na území jiného smluvního státu od složení žalobní jistoty (k tomu srov. např. čl. 16 až 17 smlouvy čs.-sovětské).

Soud, který povoluje výkon takového rozhodnutí, omezí se podle smlouvy při jeho přezkoumání jen na to, zda rozhodnutí nabylo právní moci a zda je vykonatelné [srov. např. čl. 18 cit. smlouvy].

Úprava výkonu cizích rozhodčích nálezů vydaných na území smluvních stran, které smlouvy rovněž upravují, ukázala se vhodnou vzhledem k rozvinutým hospodářským stykům mezi smluvními státy i vzhledem k tomu, že většina z nich není smluvní stranou některé z mnohostranných úmluv upravujících tyto otázky.

V souvislosti se zmíněnými smlouvami o právní pomoci, které uzavřely socialistické státy, byl postup výkonu cizího rozhodnutí na půdě Sovětského svazu upraven vnitrostátně ještě také vpředu již citovaným nařízením Presidia Nejvyššího sovětu SSSR z 12. 9. 1958, kterým jsme se v podrobnostech již zabývali.

Smlouvy o právní pomoci, které uzavřel Sovětský svaz s ostatními socialistickými státy v letech 1958 a 1959, staly se zároveň podnětem též k širšímu teoretickému zpracování otázky smluvní úpravy uznání a výkonu cizích rozhodnutí. Otázce se dostalo zpracování v celé řadě teoretických článků nebo studií¹⁶⁾ a dokonce i formou sborníků.¹⁷⁾

Korejská lidová republika 16. 12. 1957 [Vedomosti Verchovného Soveta SSSR, 1958, No 5 (900), str. 93].

Mongolská lidová republika 25. 8. 1958 [Vedomosti Verchovného Soveta SSSR, 1958, No 35 (930), str. 424; smlouva tu nahradila dřívější smlouvu z 28. 6. 1930, která byla uzavřena Sovětským svazem v otázce výkonu cizích rozhodnutí v poměru k ostatním socialistickým státům v pořadí jako první].

Polsko 28. 12. 1957 [Dogovor meždu SSSR i PNR, Vedomosti Verchovného soveta, 1958].

Rumunsko 3. 4. 1958 [Vedomosti Verchovného Soveta SSSR, 1958, No 21 (916), str. 329].

¹⁶⁾ Kromě článků dosud citovaných je dlužno uvést: G. E. Vil'kov, Voprosy graždanskogo procesa v meždunarodnom častnom prave ve sborniku: Voprosy meždunarodnogo častnogo prava, Moskva 1956, zejména str. 217 násl.; dále N. J. Maryševa. — M. N. Boguslavskij, Pravovoje sotrudničestvo socialističeskich gosudarstv, Sovetskoe gosudarstvo i pravo č. 11/1961, zejm. str. 100 násl., dále též L. A. Lunc, Meždunarodnyj graždanskij process, Moskva 1966, str. 106 násl., stejně jako D. D. Averin.

Z mnohostranných smluv, týkajících se uznání a výkonu cizích rozhodnutí uzavřel Sovětský svaz Newyorskou úmluvu o uznání a výkonu cizích rozhodnutí z 10. 6. 1958, jakož i Evropskou úmluvu o obchodní arbitráži z 21. 4. 1961, k nimž přistoupilo také Bulharsko, Jugoslávie, Maďarsko, Polsko, Rumunsko a Československo.

Uznání a výkon cizích rozhodnutí v Polské lidové republice

1. Jednou ze socialistických zemí, v nichž došlo v poslední době k nové úpravě mezinárodního práva soukromého a procesního, včetně uznání a výkonu cizích rozhodnutí, je také Polská lidová republika. Pokud jde o předpisy mezinárodního práva procesního, byla i tu stejně jako v Sovětském svazu jejich nová kodifikace provedena odděleně od úpravy otázek mezinárodního práva soukromého, a to ve zvláštní 3. knize (v čl. 1096 — 1153) Kodexu civilního řízení (Kodeks postępowania cywilnego), zákona ze dne 17. 11. 1964 (srov. Dziennik ustaw Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej z 1965, č. 15, poz. 113). Nový procesní kodex nabyt účinností dnem 1. ledna 1965 a zrušil jak příslušné předpisy bývalého procesního kodexu z 29. 11. 1930 ve znění jejich doplňujících předpisů, tak i předpisy řízení nesporného z 18. 7. 1945, jakož i ostatní předpisy prováděcí. Tyto změny nastalé v oblasti práva procesního je ovšem přitom třeba posuzovat v úzké souvislosti i s novou kodifikací mezinárodního práva soukromého, která byla v Polsku připravována zároveň s úpravou procesní, uskutečnila se však odděleně ve zvláštním zákoně o mezinárodním právu soukromém ze dne 12. 11. 1965 (srov. Dziennik ustaw Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej z roku 1965, č. 46 poz. 290) a s účinností od 1. 1. 1966. Nová úprava otázek kolisních, jakož i otázek tzv. mezinárodního práva cizineckého v tomto zákoně obsažená, nahradila starý polský zákon ze dne 2. 8. 1926 o mezinárodním právu soukromém, jakož i zákon o mezioblastním právu soukromém.

V dalším soustředíme ovšem svou pozornost již jen na otázku uznání a výkonu cizích rozhodnutí, k jejichž úpravě došlo výslovným a přitom obsažným způsobem v článku 1145 — 1153 nového polského procesního kodexu z roku 1964. Stejně jako při výkladu úpravy sovětské pokládáme i zde za vhodné uvést výklad nové polské úpravy krátkým historickým exkursem, který pomůže vysvětlit nejen rozsah, nýbrž zejména i koncepci popř. důvody některých řešení v nové polské úpravě obsažených.

Úvodem je třeba říci, že k řešení otázky uznání a výkonu cizích rozhodnutí v Polsku bylo možné původně přistoupit toliko na základě ustanovení čl. 535 obč. soudního řádu z roku 1930; podle cit. ustanovení pak byl přípustný výkon cizích rozhodnutí jen tehdy, jestliže to připouštěla mezinárodní smlouva. Zákon tu však neupravoval uznání cizího rozhodnutí a ani na jiném místě neobsahoval výslovně úpravy této otázky. To se brzy projevilo v praxi jako citelný nedostatek zejména v případech cizích rozhodnutí, které nevyžadovaly výkonu, tj. šlo-li o uznání cizích rozhodnutí dotýkajících se osobního stavu nebo způsobilosti polských občanů. Pochybnosti, které zde vznikaly, musel řešit i Nejvyšší soud, který byl nucen — vzhledem k neúplné zákonné úpravě — prohlásit několikrát za neuznatelná i cizí rozhodnutí o rozvodu, jestliže

Položení inostrancev v sovětskom graždanskom processe, Moskva, Izdatelstvo Moskovskogo universiteta, 1966, str. 147 násl.

¹⁷⁾ Srov. zejména sborník Pravovoje sotrudničestvo meždú socialističeskimi gosudarstvami, Moskva 1962, zejména str. 175 násl. a 270 násl.

nebyla splněna podmínka cit. čl. 535, tj. jestliže otázku neřešila zároveň příslušná mezinárodní smlouva. Některé nedostatky spojené s neúplnou úpravou snažil se proto odstranit zákon o aktech civilního stavu z 8. 6. 1955, který svým článkem 63 odst. 3 připouštěl, aby bylo do matrik civilního stavu zapsáno příslušné rozhodnutí cizího soudu. Podmínkou takového zápisu tu bylo uznání cizího výroku soudního provedené polským vojevodským soudem cestou řízení nesporného.¹⁶⁾

Nepříznivé účinky úpravy obsažené v článku 535 pro oblast rodinných vztahů, které byly stále více zřejmější, odstranila však teprve novelizace provedená zákonem z 15. 2. 1962 o změně předpisů řízení ve věcech civilních (Dz. U. No 10, poz. 46). Touto novelou byla zároveň doplněna anebo vylepšena ještě některá další ustanovení mezinárodního práva procesního obsažená v procesním kodexu z roku 1930. Materie týkající se uznání a výkonu cizích rozhodnutí byla přitom novelou dotčena výslovně v článku 474 odst. 1—4. Novou úpravou byl zejména vytčen okruh cizích rozhodnutí, která mohla být uznána v Polsku, dále stanoveny podmínky uznání a konečně upraveno řízení o exequat.¹⁸⁾ Je nepochybné, že úprava obsažená v zákoně z 15. 2. 1962 a zkušností spojené s její aplikací ovlivnily nakonec značně také obsah ustanovení upravujících otázky uznání a výkonu cizích rozhodnutí v novém procesním kodexu z roku 1964. Bude proto vhodné povšimnout si některých hlavních zásad novely, které v podstatě představovaly značné prohloubení jednoduché úpravy původní.

Pokud jde o rozsah exekučních titulů, které bylo možné ve smyslu novely v Polsku uznat, patřily mezi ně rozsudky konstitutivní i deklaratorní, pokud nezněly na plnění, tj. pokud vyslovovaly toliko zjištění práva nebo právního vztahu. Vedle toho rovněž rozhodnutí zamítající žalobu popř. též cizí rozhodnutí nesporného soudnictví byla způsobilá k uznání. U rozsudků znějících na plnění naproti tomu byl vyloučen nejen jejich výkon, ale rovněž i uznání, ledaže by smlouva stanovila něco jiného.²⁰⁾

K tomu však, aby i rozsudky, které nezněly na plnění, byly popř. způsobilé k uznání, musely být dány ještě další jejich pojmové znaky: Uznatelné bylo rozhodnutí toliko v civilních (a nikoli jiných) věcech, které v Polsku spadají do pravomoci řádných soudů; vydáno přitom muselo být cizími soudními a nikoli jinými orgány. Pojem »civilní věci« bylo třeba posoudit vždy podle polského práva. Pokud šlo o cizí soudní smíry, nebyla k jejich uznání stanovena žádná zvláštní procedura; bylo je však třeba posuzovat jako mimosoudní smlouvy, tj. res transacta, nikoli jako res iudicata.

Uznání cizích rozhodnutí s uvedenými znaky bylo přitom přípustné jen za splnění následujících podmínek: především musela být zajištěna vzájemnost, a to — podle názorů projevených v polské literatuře²¹⁾ — ve smyslu materiálním. Cizí rozhodnutí samo muselo nabyt právní moci podle předpisů státu svého vzniku. Jeho uznání nesměla bránit překážka věci rozsouzené, posuzované zase podle práva soudu výkonu nebo překážka litispendence řízení před tímto (nikoli cizím) soudem, která byla dána, bylo-li u něho řízení ve věci zahájeno dříve, než cizí rozhodnutí nabylo právní moci. Uznání vylučovala

¹⁶⁾ Srov. Witalis Ludwiczak, Międzynarodowe prawo prywatne, Poznań 1958, str. 132.

¹⁷⁾ K tomu srov. v podrobnostech Jerzy Jodłowski, Nowe przepisy KPC z zakresu międzynarodowego postępowania cywilnego, Warszawa 1962, str. 15 násl.

¹⁸⁾ Toliko cizí rozhodnutí odsuzující k plnění alimentů byla vykonatelná, i když neexistovala mezinárodní úmluva, která by to předvíдалa.

²¹⁾ Jerzy Jodłowski, cit. dílo, str. 50.

i překážka výlučné pravomoci soudů polských nebo soudů třetího státu jednat v dané věci. Účastník nesměl být zbaven obrany v řízení a rozhodnutí samo se nesmělo přičítat základním zásadám polského práva. Rovněž použité právo se nesmělo podstatně odlišovat od práva polského.

K uznání cizího rozhodnutí i za splnění těchto podmínek nedocházelo ex lege, nýbrž bylo k tomu zapotřebí zvláštního rozhodnutí polského soudu (exequatur), které mělo konstitutivní povahu a vázalo ostatní polské soudy a státní orgány. Návrh na jeho vydání mohla podat kterákoliv zainteresovaná osoba.

Nynější úprava obsažená v novém vpředu citovaném procesním kodexu vychází v podstatě z úpravy právě vyložené a rozděluje přitom celou materii o uznání a výkonu rozhodnutí cizích soudů, popř. smírů uzavřených před těmito soudy do dvou oddílů.

V prvním stanoví zevrubně rozsah cizích rozhodnutí a podmínky jejich uznání, v druhém upravuje pak otázku vykonatelnosti rozhodnutí cizích soudů i soudních smírů.

Rozlišuje přitom cizí rozhodnutí, která se nehodí k výkonu cestou exekuce na straně jedné a rozhodnutí, která jsou exekučně vykonatelná, jakož i vykonatelné soudní smíry na straně druhé.

Účinnost cizích rozhodnutí, která se nehodí k výkonu, závisí podle zákona zásadně na jejich uznání polským soudem. Zákon určuje nejdříve jejich rozsah, a to tak, že z jejich okruhu vylučuje ta cizí rozhodnutí, která ke své účinnosti v Polsku uznání vůbec nevyžadují. Mezi ně patří rozhodnutí cizích soudů o nemajetkových věcech cizích příslušníků, která vydal cizí soud podle jejich domovského práva (čl. 1145 odst. 2). Odmítnutí jejich uznání by mohlo — vzhledem k jejich povaze — přijít v úvahu jen tehdy, jestliže by jejich výrok byl v zásadním rozporu se zásadami právního řádu Polské lidové republiky (čl. 1146 odst. 4). Jestliže by ovšem měly mít tyto výroky cizích soudů v nemajetkových věcech cizinců účinky přímo v Polsku a měly se tu např. stát základem uzavření manželství nebo zápisu do matriky, veřejné knihy, anebo do jiného polského rejstříku, uznání by již podléhaly (čl. 1145 odst. 2).

Uznání samo je omezeno výpočtem podrobně stanovených podmínek, podla nichž je přípustné jen za podmínky vzájemnosti, a je-li jeho předmětem výrok, který je v právní moci ve státě, kde byl vydán. Uznání nesmí dále bránit překážka věci rozsouzené nebo řízení již zahájeného (litispence) před polským soudem a věc nesmí patřit do výlučné pravomoci soudů polských nebo orgánů státu třetího. Strana nesmí být zbavena možnosti se v předchozím řízení hájit ani být zbavena — v případě nedostatku procesní způsobilosti — potřebného zastoupení. Výrok nesmí být konečně v rozporu se základními zásadami právního řádu Polské lidové republiky (tak je formulována výhrada veřejného pořádku) a tam, kde mělo být aplikováno polské právo a bylo aplikováno právo cizí, nesmí se toto právo podstatně lišit od práva polského.

Nová úprava — jak je vidět — čerpala hojně z úpravy provedené novelou z r. 1962, jenom tuto úpravu ještě více prohloubila. To je patrné z ustanovení čl. 1146 odst. 2 a 3, podle nichž se v některých případech upouští od podmínky vzájemnosti (tak ve věcech patřících podle polského práva do výlučné jurisdikce státu, odkud výrok pochází, jakož i od podmínky rei iudicatae popř. litispence nebo aplikace polského práva (tak v případě, týká-li se cizí výrok nabytí pozůstalostního jmění osobou bydlící v Polsku, jestliže se jmění v okamžiku smrti zůstavitelovy nacházelo na území tohoto cizího státu).

Návrh na uznání cizího rozhodnutí může podat podle zákona každý, kdo na

tom má právní zájem. K návrhu dlužno připojit zákonem předepsané písemnosti (polský překlad cizího rozhodnutí aj.). O uznání rozhoduje za účasti prokurátora příslušný vojevodský soud a v případě nedostatku podmínek příslušnosti soud příslušný pro Starou Varšavu. Proti rozhodnutí jsou přípustné opravné prostředky (revize rozhodnutí, žaloba o obnovu řízení proti rozhodnutí v právní moci).

Vykonatelná jsou podle zákona v Polsku rozhodnutí cizích soudů v civilních věcech, jednak výroky smírčích soudů vydané za hranicemi (orzeczenia sadow polubownych), jednak smíry uzavřené před cizím soudem, to však vždy jen za podmínky, že vykonatelnost všech těchto exekučních titulů je předvídána příslušnou mezinárodní smlouvou. Toliko výroky cizích soudů o výživném z rodinných sporů jsou pod podmínkou vzájemnosti vykonatelné v Polsku i tehdy, neexistuje-li mezinárodní smlouva, která by to předvíдалa.²²⁾ V případech, kdy mezinárodní smlouva existuje a nevymezuje sama dostatečně podmínky vykonatelnosti, platí podle zákona, že cizí rozhodnutí je v Polsku vykonatelné pouze za těchto podmínek: jestliže bylo vydáno až po účinnosti mezinárodní smlouvy, jestliže je vykonatelné i ve státě původu a konečně, jsou-li splněny podmínky, platné pro uznání a uvedené v článku 1146 odst. 1 bod 1 až 6. Podpůrné použití podmínek pro uznání rozhodnutí také pro jeho výkon se v těchto případech vyžaduje vzhledem k samotnému poměru výkonu rozhodnutí k jeho uznání, které jako »minus in maiore continetur«. Kromě toho obsahuje zákon rovněž bližší úpravu vymezující samo řízení o exequatur, které je zakončeno tím, že vojevodský soud příslušný k řízení připojí k výroku cizího soudu klauzuli vykonatelnosti (čl. 1151 odst. 3). Řízení se zahajuje k návrhu, který je třeba předložit s předepsanými dokumenty (čl. 1153). Příslušný k němu je vojevodský soud místa bydliště nebo sídla dlužníka, popř. soud, v jehož obvodu má být vykonána exekuce. Soud ve složení tří soudců rozhoduje po předchozím jednání usnesením; proti usnesení o vykonatelnosti lze podat stížnost a proti témuž usnesení v právní moci žalobu o obnovu řízení (1151 odst. 2).²³⁾

2. Pokud jde o výkon cizího rozhodnutí, odkazuje tedy i polská úprava stejně jako sovětská na mezinárodní smlouvy, bez nichž nejsou cizí rozhodnutí s výjimkou výroku o výživném v Polsku vykonatelná.

Z mnohostranných smluv, které se dotýkají rovněž některých socialistických států, bý tu proto měla být jmenována zejména:

Haagská úmluva o civilním řízení z 1. 3. 1954.

Newyorská úmluva o vymáhání výživného v cizině z 20. 6. 1956.

Newyorská úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů z 10. 6. 1958 a Evropská úmluva o obchodní arbitráži z 21. 4. 1961.

S ostatními socialistickými státy uzavřelo pak Polsko dvoustranné smlouvy o právní pomoci (tak např. s Německou demokratickou republikou smlouvu z 1. 2. 1956, se Sovětským svazem smlouvu z 28. 12. 1957, s Československem smlouvu z 4. 7. 1961 atd.), a to v tomtéž rozsahu a s obdobným obsahem, jak o tom byla učiněna zmínka při rozboru smluv uzavřených Sovětským svazem.

★

Otázka uznání a výkonu cizích rozhodnutí je obdobně jako v Sovětském

²²⁾ Tato úprava má v Polsku již svou tradici a je v souladu s konvencí newyorskou z 20. 6. 1956, k níž Polsko přistoupilo v roce 1960.

²³⁾ V podrobnostech k těmto otázkám srov. Władysław Sjedlecki: Zarys postępowania cywilnego, Warszawa 1968, str. 515—519.

svazu, Polsku a Československu řešena také v právních řádech ostatních socialistických států. V dalším si povšimneme tohoto řešení v některých z uvedených států.

Uznání a výkon cizích rozhodnutí v Bulharské lidové republice

V Bulharské lidové republice je otázce uznání a výkonu cizích rozhodnutí věnována — pokud jde o úpravu vnitrostátní — zvláštní XXXII. hlava občanského procesního kodexu z r. 1952 (graždanski procesualen kodeks — dále jen GPK),²⁴⁾ který tu v člancích 303—307 obsahuje její podrobné rozvedení.

Cizí rozhodnutí lze v Bulharsku uznat nebo vykonat zásadně podle ustanovení, která v tom směru obsahuje zvláštní mezinárodní smlouva mezi Bulharskem a příslušným cizím státem. Neobsahuje-li v tom směru smlouva podrobnější ustanovení, použije se předpisů národního zákonodárství (čl. 303 GPK), které tak mají v poměru ke smlouvám subsidiární povahu.

Ve smyslu těchto ustanovení vnitrostátních bulharský soud nepřezkoumává cizí rozhodnutí meritorně, nýbrž se omezuje na zjištění, zda cizí rozhodnutí se nepřičítá bulharským zákonům nebo pravidlům socialistického soužití (čl. 306 GPK).

Cizí rozhodnutí se přitom neuznává ani nevykonává, jestliže tomu brání některý z těchto nedostatků:

- a) rozhoduje se jím o žalobě uplatňující vlastnická práva k nemovitostem nebo jiná věcná práva k nemovitostem ležícím v Bulharsku;
- b) podle bulharských zákonů nemohla být věc vyřízena cizím soudem, který vydal rozhodnutí;
- c) účastníci, bulharskému občanu, bylo zabráněno účastnit se řízení a nebyl nabídnut důkaz o tom, že mu byla alespoň jednou řádně doporučena oběť k jednání;
- d) v téže věci bylo vydáno již bulharské rozhodnutí v právní moci, anebo se v téže věci koná před bulharským soudem řízení, které bylo zahájeno do právní moci cizího rozhodnutí;
- e) cizí rozhodnutí je neúčinné podle práva státu, v němž bylo vydáno (čl. 307 GPK).²⁵⁾

Uznání a výkon cizích rozhodnutí v Německé demokratické republice

V Německé demokratické republice je uznání a výkon cizích rozhodnutí upraven v civilním procesním řádu z 30. 1. 1877 (Zivilprozessordnung — dále jen ZPO), a to uznání v jeho ustanovení § 328, výkon pak v ustanoveních § 722 a § 723.

1. Ustanovení § 328 ZPO stanoví přitom podmínky uznání negativně. Cizí rozhodnutí nelze podle něho uznat:

a) jestliže cizí soudy, k nimž náleží soud rozsudku, nejsou podle německých zákonů příslušné. Z textu této podmínky plyne, že příslušnost cizích soudů se podle ní posuzuje promítáním německých předpisů o příslušnosti do ciziny,

²⁴⁾ Srov. ruský text zákona v publikaci *Zakon o sudoustrojstve i prokurature. Graždanskij processualnyj i Ugolovnyj kodeks Narodnoj Respubliki Bolgarij*, Izdatelstvo inostrannoj literatury, Moskva 1953.

²⁵⁾ V podrobnostech srov. ještě Ivan Altanov, *Meždunarodno častnopravnata sistema na NR Bulgaria*, Sofia 1955, str. 364—368; dále Vladimír Kutikov, *Meždunarodno častno pravo na NR Bulgaria*, Sofia 1958, str. 404—412.

a to vždy v době, kdy se jedná o uznání cizího rozhodnutí (srov. slova »nejsou příslušné« a nikoliv »nebyly příslušné«). Jde tu tedy o tzv. příslušnost hypotetickou. Jejím prostřednictvím má se pak přezkoumat příslušnost soudů cizího státu v jejím celku, tj. jejich pravomoc a nikoli snad příslušnost jednotlivého cizího soudu; určení místní a věcné příslušnosti se tu ponechává stanovit již cizímu procesnímu řádu. Rozsudkem je tu třeba rozumět každé rozhodnutí, jímž byla věc mezi stranami vyřízena konečným způsobem, tj. pravomocně, ať již má rozhodnutí formu rozsudku, usnesení, platebního rozkazu apod. Podle nauky i praxe se jím rozumí i rozsudek kontumační, pokud jsou u něho ovšem splněny další podmínky jeho uznání. Není jím však již např. předběžné opatření, soudní smír nebo rozhodnutí trestních soudů v tzv. adhézním řízení;²⁶⁾ jakož i akty nesporného soudnictví (Akte der freiwilligen Gerichtsbarkeit);²⁷⁾

b) jestliže podlehnoucí strana je německým občanem, kterému nebylo umožněno zúčastnit se řízení ať již tím, že mu nebyla doručena oběť do vlastních rukou na území státu rozsudku (tj. nestačilo by toliko náhradní doručení jakoukoliv formou), anebo prostřednictvím německé právní pomoci. Německé občanství musí být přitom dáno v době doručení; podmínka tato tedy neplatí pro případ, kdy účastník, který byl v době doručení cizincem, se stal teprve prodějí německým občanem;

c) jestliže by cizí rozhodnutí uvádělo německého občana do horšího postavení, než by mu náleželo podle německých zákonů. Tato podmínka není však vyslovena všeobecně, nýbrž týká se toliko určitých výslovně v zákoně uváděných případů. Tak je třeba posoudit podle německého práva: věcně právní i formální podmínky uzavření manželství, pokud tu užití německých předpisů cizí právo připouští (čl. 13 odst. 1, č. 27 uvozovacího zákona k občanskému zákoníku — Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuche EG BGB z 18. 8. 1896), formu manželství uzavřeného v cizině (čl. 13 odst. 3 cit. zák.), rozvod včetně majetkoprávních účinků (rozhodné je tu státní občanství v době podání žaloby), manželský původ dítěte, byl-li muž v době narození dítěte Němcem, anebo je-li matka dítěte Němka (čl. 18 cit. zák.), legitimaci a osvojení předsevzaté Němcem (čl. 22 cit. zák.), uzavření manželství ženou dříve provdanou za cizince prohlášeného za mrtvého (§ 13 odst. 2 cit. zák.).

Ve všech těchto případech se ovšem nevyžaduje jako podmínka uznání cizího rozhodnutí, aby v něm bylo německé právo skutečně vždy také použito. K uznání cizího rozhodnutí postačí, jestliže výsledky, k nimž cizí rozhodnutí dospělo při použití cizího práva, jsou obdobné jako při použití práva německého. K takovému zjištění dospěje německý soud zkoumající podmínky uznání cizího rozhodnutí vždy na základě provedení příslušného srovnání;

d) jestliže uznání by odporovalo dobrým mravům (k tomu srov. též čl. 30 ně-

²⁶⁾ K tomu srov. Baumbach — Lauterbach, *Kommentar der Zivilprozessordnung*, Berlin, 25. vyd., z r. 1958, str. 636; opačně však, pokud jde o soudní smíry a rozhodnutí trestních soudů o občanských nárocích, Riezler, *Internationales Zivilprozessrecht*, Tübingen 1949, str. 530. Rozdílné stanovisko zde vyplývá zejména z výkladu § 3 uvozovacího zákona k občanskému soudnímu řádu z 30. 1. 1877 (Gesetz, betreffend die Einführung der ZPO).

²⁷⁾ Podle nauky je třeba uznání aktů nesporného soudnictví vydaných v cizině posuzovat nezávisle na § 328 ZPO a přihlížet přitom zejména k tomu, zda neodporují veřejnému pořádku (k tomu srov. např. Riezler, cit. dílo str. 529, 530); nerozhodná je tu forma rozhodnutí v těchto věcech, jímž je zpravidla usnesení, v některých státech však jako např. ve Francii rozsudek (jugement gracieux) stejně jako ve věcech sporných (jugement contentieux).

meckého občanského zákoníka — Bürgerliche Gesetzbuch — BGB z 18. 8. 1896, o jehož provedení zde jde] anebo účelu německých zákonů.

Porušení dobrých mravů by přitom mohlo být u cizího rozhodnutí dáno buď v jeho obsahu [odsuzuje-li např. k plnění závazků neuznávaných v německém právu, anebo ve způsobu jeho vzniku [bylo-li např. dosaženo rozhodnutí úskokem, např. zatajením známého bydliště žalovaného aj.).

Účelu německých zákonů odporují zase ta cizí rozhodnutí, jež jsou v rozporu se základními zásadami hospodářského a společenského zřízení země [jde tu v podstatě o zakotvení výhrady veřejného pořádku].

e) Jestliže není zajištěna vzájemnost, již je tu míněna podle nauky i judikatury vzájemnost materiální. Zajištění vzájemnosti není výjimečně k uznání cizího rozhodnutí potřebné, jestliže se cizí rozhodnutí týká nemajetkových nároků a podle německých zákonů není založena ve věci tuzemská pravomoc; v těchto případech ztrácí pak vzájemnost svůj význam (čl. 328 odst. 2 ZPO).

Ke všem uvedeným podmínkám uznání cizího rozhodnutí přihlíží německé soudy ex officio. Zjištění některé z podmínek vylučujících uznání cizího rozhodnutí nezbavuje ovšem cizí rozhodnutí síly důležitého důkazního prostředku. V případě jeho neuznání je mimoto vždy ještě dána možnost uplatnit nárok znovu před německým soudem v příslušném řízení. Žaloba na plnění, jež by měla za svůj základ samo cizí rozhodnutí (actio iudicati), není však přípustná.

Zvláštní postup je třeba zachovat při uznání cizích rozhodnutí ve věcech manželských. Uznání těchto rozhodnutí je upraveno jednak nařízením ministra spravedlnosti (Rundverfügung des Ministers der Justiz — dále jen RV) č. 8/1952 z 20. 12. 1951 [3464/1-I-3450/51], jednak mezinárodními smlouvami.

Podle citovaného nařízení ministra spravedlnosti je cizí rozhodnutí o rozvodu, o neplatnosti manželství, anebo o tom, zda tu je či není manželství účinné jen tehdy, jestliže ministr spravedlnosti NDR (srov. RV č. 13/50) zjistí, že jsou dány zákonné podmínky pro uznání cizího rozhodnutí. Tento postup se však nevyžaduje a cizí rozhodnutí je třeba uzнат bez dalšího, jestliže oba manželé v době vydání cizího rozhodnutí byli občany toho státu, který ho vydal. Jinak je nutné k žádosti o zjištění podmínek uznání ministrem spravedlnosti připojit doklady (RV č. 55/50) umožňující zmíněný zvláštní postup předepsaný k uznání. K těmto dokladům patří: cizí rozhodnutí opatřené potvrzením o právní moci (popř. úředním potvrzením, z něhož se jeho právní moc nechá vyvodit), ověřený překlad rozhodnutí do němčiny přísežným znalcem, je-li sepsáno v jiné než německé řeči, důkaz o státní příslušnosti obou stran v době vydání cizího rozhodnutí a konečné potvrzení o majetkových poměrech navrhovatele, které jsou důležité pro vyřízení žádosti o osvobození nebo snížení příslušného soudního poplatku.

2. K výkonu cizího rozhodnutí se podle § 722 ZPO vyžaduje, aby přípustnost jeho vykonatelnosti byla vyslovena zvláštním rozsudkem o vykonatelnosti, a to na základě žaloby o jeho výkon. K jejímu projednání v NDR je příslušný Kreisgericht nebo Bezirksgericht [místo v zákoně uvedeného Amtsgerichtu nebo Landsgerichtu], u něhož má dlužník svůj obecný soud a nemá-li ho soud, u něhož může být žalován podle § 28 ZPO.

Rozsudek o vykonatelnosti je třeba vydat bez zkoumání zákonnosti výroku cizího rozhodnutí. Stát se tak může však teprve tehdy, nabylo-li dříve cizí rozhodnutí právní moci podle zákonů soudu, který ho vydal a není-li vyloučeno jeho uznání ve smyslu § 328 ZPO (§ 723 ZPO).

Jen za splnění všech těchto podmínek stanovených v § 722 a 723 ZPO, které

jsou kogentní povahy, může být transplantována jeho právní moc také na území státu výkonu. Je proto vyloučeno, aby tyto předpisy byly nahrazeny dobrovolnou dohodou účastníků řízení. Výkon cizího rozhodnutí má tak místo jen na základě německého rozsudku o jeho vykonatelnosti ve spojení s ním samým. Rozsudek o vykonatelnosti má přitom povahu rozsudku pravotvorného, konstitutivního, jemuž nepředchází věcné přezkoumání cizího rozhodnutí, nýbrž jen zmíněných již podmínek přípustnosti jeho výkonu. Jestliže samo zní na přípustnost výkonu cizího rozhodnutí je zřejmé, že tu nepřichází možnost uplatnit žalobu navzájem, neboť v obou případech jde o zcela různé nároky. Z téhož důvodu není možný v průběhu řízení žaloby o vykonatelnosti cizího rozhodnutí směr o předmětu sporu.

Smluvní úprava otázky uznání a výkonu cizích rozhodnutí spočívá, pokud jde o Německou demokratickou republiku, na dvoustranných smlouvách uzavřených s ostatními socialistickými státy (srov. smlouvu z ČSSR z 11. 9. 1956, se Sovětským svazem z 28. 11. 1959, s Polskem z 1. 2. 1956, s Maďarskem z 30. 10. 1957, s Bulharskem z 27. 1. 1958, s Rumunskem z 14. 6. 1958 apod.).

Závěrem je třeba říci, že v Německé demokratické republice je již vypracován vedle návrhu socialistického občanského zákoníka rovněž návrh nové úpravy soudního řízení ve věcech civilních, rodinných a pracovních, které se mají stát dalším důležitým elementem tamního jednotného socialistického právního řádu.²⁸⁾

Uznání a výkon cizích rozhodnutí v Maďarské lidové republice

V Maďarské lidové republice je otázka uznání a výkonu cizích rozhodnutí upravena jednak vnitrostátně, jednak mezinárodně smluvně. Nejdůležitějším pramenem úpravy vnitřní, národní je zák. nařízení o uvedení nového občanského soudního řádu zákon III:1952 a zákon VIII:1957 o změně a jednotném znění občanského procesního řádu, jakož i rozmanitá prováděcí nařízení ke zmíněnému občanskému soudnímu řádu.

1. Regulace uznání cizích rozhodnutí je obsažena v zákonném nařízení č. 22/1952 o uvedení nového občanského soudního řádu zák. III:1952, podle něhož (srov. § 16) je uznání vyloučeno:

a) jestliže jde o věc náležející do výlučné pravomoci maďarských soudů. Výlučná pravomoc maďarských soudů je přitom podle příslušných maďarských předpisů dána ve věcech týkajících se nemovitosti ležící v Maďarsku, jakož

²⁸⁾ Pokud jde o zásady nové civilně procesní úpravy, do které je pojata i úprava styku s cizinou, včetně otázky uznání a výkonu cizích rozhodnutí, srov. v podrobnostech informace obsažené v Neue Justiz, č. 6/1970, str. 161—192, zejména pak článek prof. em. Dr. Fritz Nie th a m e r a a Dr. Gustav-Adolf L ü b c h e n a, Das Verfahren im zwi-schenstaatlichen Rechtsverkehr, str. 189—192. Podle cit. článku bude docházet k uznání cizího rozhodnutí zásadně bezformálním způsobem, obdobným jako u uznání rozhodnutí domácích; pouze u rozhodnutí ve věcech manželských týkajících se osobního stavu, se bude vyžadovat formální řízení zakončené rozhodnutím ministerstva spravedlnosti, které bude zavazovat všechny domácí orgány. Podmínkou uznání zůstane vzájemnost (s výjimkou věcí manželských) a právní moc cizího rozhodnutí. Uznání bude však vyloučeno v případě, že je dána výlučná příslušnost domácího soudu, že je cizí soud absolutně nepřislušný, že již bylo vydáno ve věci pravomocné rozhodnutí domácí, že byla procesní straně odepřena možnost zúčastnit se řádně řízení a že se cizí rozhodnutí přiči základním zásadám právního řádu Německé demokratické republiky. Věcné přezkoumání cizího rozhodnutí — s výjimkou případů použití zásady ordre public — nebude tedy přicházet v úvahu.

i ve statusových věcech maďarských občanů, pokud ovšem nestanoví něco jiného mezinárodní smlouva. Neuznatelná v Maďarsku jsou kromě toho též cizí rozhodnutí směřující proti členům maďarských zastupitelských úřadů nebo maďarskému státu, a to v rozsahu, v jakém požívají tyto subjekty podle mezinárodního práva vynětí z pravomoci cizích justičních orgánů;

b) jestliže by se uznání přičilo Ústavě nebo donucujícím předpisům maďarského práva (zde jde o vymezení pojmu veřejného pořádku);

c) jestliže rozhodnutí znějící v neprospěch maďarského občana vydal cizí soud na základě předpisů o příslušnosti, kterých by podle maďarského práva nebylo možné použít vůči vlastním občanům v Maďarsku; podle této podmínky nesmí být cizí rozhodnutí uznána v případech, kdy na základě promítání maďarských příslušnostních předpisů do ciziny, není cizí orgán příslušný a cizí stát nemá v důsledku toho pravomoc ve věci jednat a rozhodovat;

d) jestliže maďarskému občanu, v jehož neprospěch rozhodnutí znělo, bylo znemožněno účastnit se řízení ať již osobně nebo prostřednictvím zástupce; nezáleží přitom již na tom, zda se tak stalo v důsledku některé vady řízení anebo proto, že mu nebyla doručena obsílka na adresu jeho bydliště v Maďarsku;

e) jestliže uznání brání dřívější rozhodnutí maďarského soudu v téže věci. Vedle podmínek vyslovených v § 16 cit. zák. je třeba podle nauky pokládat za další podmínku uznání cizího rozhodnutí okolnost, že příslušnost cizího orgánu nebyla založena tím, že došlo k obehnutí předpisů, které v domovských státech příslušníků platí o konfliktu jurisdikcí (Umgehung der heimatischen Jurisdiktionsregeln); tato podmínka plyne bez ohledu na státní příslušnost účastníků již ze všeobecně platného pravidla mezinárodního práva soukromého týkajícího se obcházení zákonů, Gesetzumgehung).²⁹⁾

Výkon cizích rozhodnutí je podle maďarského práva připuštěn buď na základě mezinárodní smlouvy, anebo na základě vzájemnosti. Přitom je třeba říci, že v praxi se jeví důležitějším základem výkonu cizích rozhodnutí na základě mezinárodní smlouvy než na základě vzájemnosti.

Jestliže mezinárodní smlouva sama postrádá dostatečně širokou úpravu této otázky a nestanoví sama podrobnosti, použije se subsidiární úpravy vnitrostátní, která je obsažena v zák. nařízení č. 21/1955. Přitom se vyžaduje, aby cizí rozhodnutí nabylo právní moci a aby jeho výkonu nebránila žádná z překážek vyslovených v ustanovení § 16 zákona III:1952 (§ 209 cit. zák. nařízení). Nařízení výkonu cizího rozhodnutí ve smyslu těchto vnitrostátních předpisů předpokládá tedy jeho formální a nikoli snad věcné přezkoumání. Vlastní výkon takového cizího rozhodnutí podle něhož má být plněno ve prospěch věřitele v cizině (devizového cizozemce), lze provést jen na základě povolení příslušného devizového úřadu (srov. § 31 odst. 2 zák. nař. 30:1950); při plnění ve prospěch devizového tuzemce se však již takové devizové povolení nevyžaduje.

Pokud jde o výkon cizího rozhodnutí na základě vzájemnosti, stává se podmínkou nařízení jeho výkonu zjištění této vzájemnosti; v tomto směru jsou soudy vázány vyjádřením ministra spravedlnosti.

2. Z mezinárodně právní úpravy, která se dotýká poměru k ostatním socialistickým státům dlužno uvést jednak smlouvy dvoustranné, jednak mnohostranné.

²⁹⁾ K tomu srov. Laszlo Réczei, Internationales Privatrecht, Budapest 1960, str. 457; k zákonným podmínkám uznání a výkonu cizích rozhodnutí v Maďarsku srov. též István Szász, International civil procedure, Budapest 1967, zejména str. 191, 523 a násl.

Z mnohostranných smluv je to např. Haagská úmluva o civilním řízení z 1. 3. 1954, jakož i Newyorská úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů z 10. 6. 1958 a Evropská úmluva z 21. 4. 1961, které ze socialistických zemí zavazují v poměru k Maďarsku vždy též některý z těchto států: Československo, Bulharsko, Jugoslávie, Polsko, Rumunsko a Sovětský svaz.

Z dvoustranných smluv přichází v úvahu smlouvy o právní pomoci, které přitom v poměru k jmenovaným státům nahrazují, pokud jsou podrobnější, i smlouvy předchozí. Jde o smlouvy s Albánií zák. nař. 25/1960, s Bulharskem zák. nař. 2/1954, Československem zák. nař. 15/1962, Německou demokratickou republikou zák. nař. 20/1958, s Jugoslávií zák. nař. 4/1961, s Polskem zák. nař. 5/1960, s Rumunskem zák. nař. 19/1959, se Sovětským svazem zák. nař. 38/1958.

Pokud jde o výkon rozhodčích nálezů je vázáno dále Maďarsko v poměru k Sovětskému svazu smlouvou z 15. 6. 1947. Podle čl. 17 cit. smlouvy se rozhodčí nálezy vykonávají navzájem mezi oběma státy za těchto podmínek:

- a) cizí rozhodnutí (rozhodčí nález) musí být v právní moci,
- b) nesmí přikazovat plnění nedovolené podle zákonů státu výkonu,
- c) nesmí být v rozporu s tamějším veřejným pořádkem.

Srovnání národních právních úprav v socialistických zemích

Srovnáme-li závěrem úpravu otázek uznání a výkonu cizích rozhodnutí vyjádřenou v procesních řádech jednotlivých socialistických států, jak byla právě vyložena, lze na základě takového srovnání a rozboru s tím spojeného učinit několik závěrů.

1. První z nich spočívá v tom, že interní úprava zmíněné otázky vykazuje již na první pohled v procesních řádech jednotlivých států určité odlišnosti, a to jak co do svého rozsahu, tak co do podrobností. Z hlediska svého rozsahu vyjadřuje přitom tato úprava ve vzájemné relaci jednotlivých států dokonce i určitou gradaci založenou zřejmě jednak na tradici, jednak na zkušenostech s předchozí úpravou.

Tak procesní řády Bulharska a Sovětského svazu připouštějí uznání a výkon cizích rozhodnutí zásadně jen v rozsahu úpravy mezinárodně smluvní. Sovětská soudní praxe však výjimečně připouští uznání rozhodnutí statusových i mimo obor smluvní. Jinak je interní úprava těchto otázek podmíněna mezinárodní smlouvou, kterou sama toliko doplňuje a stojí k ní v relaci úpravy ryze subsidiární. Na druhé straně je ovšem třeba říci, že jak příslušná úprava smluvní, tak i úprava interní na smluvní úpravu navazující, umožňují uznání a výkon cizího rozhodnutí zcela neformálně bez zvláštního delibatického řízení nebo exequatur; vyžadují toliko přezkoumání předepsaných podmínek pro uznání nebo výkon cizích rozhodnutí jako otázek prejudiciálních pro vydání příslušného rozhodnutí domácího.

Polsko připouští již zcela obecně uznání cizího rozhodnutí i mimo obor smluvní, výkon cizího rozhodnutí však podmiňuje rovněž smlouvou; výjimku připouští pouze u cizího rozhodnutí o výživném, které je v Polsku vykonatelné tradičně bez ohledu na to, zda je či není u těchto rozhodnutí smluvně zajištěno. Úprava jde zde tedy do větší síře než úprava předchozí, zná přitom zvláštní řízení o exequatur.

Zcela zvláštní postavení mezi ostatními socialistickými státy zaujímá v úpravě těchto otázek Německá demokratická republika v důsledku toho, že zde dosud platí Zivilprozessordnung z 30. 1. 1877 (dále jen ZPO). Uznání a výkon

cizích rozhodnutí je zde proto umožněn i mimo obor smluvní přímo na základě úpravy obsažené v ZPO. Zvláštní postup je tu třeba zachovat při uznání cizích rozhodnutí ve věcech manželských, které předpokládá rozhodnutí ministra spravedlnosti a tedy delibrační řízení. O výkonu cizího rozhodnutí se zase rozhoduje ve zvláštním řízení žalobním, avšak bez věcného přezkoumání cizího rozhodnutí.

Nejširší je svým rozsahem úprava obsažená v příslušných předpisech maďarských a československých, které umožňují jak uznání, tak i výkon cizích rozhodnutí rovněž mimo obor smluvní, a to zcela bezformálně. Podmínky k tomu potřebné se tu přezkoumávají ve formě předběžné otázky pro příslušné rozhodnutí, které se neliší od obdobného rozhodnutí domácího. Toliko pro uznání cizích rozhodnutí ve věcech manželských se vyžaduje v ČSSR zvláštní delibrační řízení i rozhodnutí.

2. Další závěry, důležité tentokrát pro srovnání úpravy socialistických států s úpravou států západních, vyplynou z rozboru postupu předepsaného pro uznání a výkon cizích rozhodnutí. Pokud jde o tento postup jsou si úpravy všech socialistických států — jak plyne z toho, co předchází — velmi blízké, neboť spočívají na stejných zásadách. Spokojují se totiž zásadně toliko přezkoumáním formálních předpokladů k povolení uznání a výkonu cizích rozhodnutí a tedy jeho omezenou kontrolou. Neznají tedy zásadně kontrolu neomezenou, která by šla až »au fond« dané věci; neznají rovněž zvláštní řízení, které by znamenalo nové domácí projednání věci formou actio iudicati anebo řízení o registraci cizího rozhodnutí apod., tj. formy a systémy přezkoumání cizího rozhodnutí, které dosud existují v západních státech. Toliko německá úprava zná zvláštní žalobní řízení, avšak i toto řízení je založeno na kontrole omezené.

Na druhé straně zase socialistické státy, vycházejíce ze zásady suverenity v oblasti mezinárodního práva soukromého a procesního, jakož i v důsledku neformálního postupu v řízení, vyžadují v rámci podmínek přezkoumání cizího rozhodnutí zvláště důrazně splnění podmínky vzájemnosti, od níž se v některých západních státech začíná v poslední době ustupovat.

Závěrem tohoto srovnání je třeba ještě říci, že cesta ke sblížení určitých rozdílů vnitřní úpravy mezi socialistickými státy se zračí v úpravě mezinárodně smluvní, jejíž podrobnější rozbor by ovšem vyžadoval soustředěného a tím zvláštního pojednání.

NĚKOLIK POZNÁMEK K ŘÍZENÍ PŘED ROZHODČÍM SOUDEM MEZINÁRODNÍ OBCHODNÍ KOMORY V PARIŽI

DOC. DR. OTTO KUNZ, CSc.

V poslední době uzavírají československé podniky zahraničního obchodu stále častěji smlouvy v oblasti mezinárodního obchodu, ve kterých je pro případné spory sjednávána příslušnost Rozhodčího soudu Mezinárodní obchodní komory v Paříži. V takovém případě se pak rozhodčí řízení spravuje ustanovením jeho Smírčího a rozhodčího řádu z 1. června 1965 (dále jen »Řád«). Některým otázkám resp. některým ustanovením, která nevylučují dvojí nebo nejednotný výklad, chcí věnovat toto stručné pojednání. Výklad těchto usta-

novení se jeví účelným, protože Mezinárodní obchodní komora (MOK) sice vydala příručku, ve které jsou některá ustanovení podrobněji vysvětlena,¹⁾ Rozhodčí soud však, vycházejíce z důvěrné povahy rozhodčího řízení, prakticky neuveřejňuje svá rozhodnutí ve sbírkách, které by mohly být velmi instruktivní.

Úvodem však by bylo vhodné připomenout několik institucionálních otázek tohoto soudu.

I.

MOK je nevládní mezinárodní organizací sdružující zástupce přibližně sedmdesáti zemí v oblasti průmyslu, obchodu, bankovníctví, dopravy apod. s cílem podporovat a rozvíjet mezinárodní obchod. Má členy, a to jednak individuální, jednak kolektivní. Skládá se z 41 národních skupin. Navíc má různé technické skupiny, komise, regionální skupiny apod. MOK resp. její příslušné komise nebo skupiny vypracovávají různá vykládací pravidla, např. Incoterms, Jednotná pravidla a zvyklosti o akredittech. Ve vztahu k OSN má MOK statut »A« u Hospodářské a sociální rady, což znamená, že může žádat, aby určitá otázka byla dána na pořad jednání Rady, může předkládat Radě návrhy rezolucí, být zastupována na zasedáních OSN, požadovat zaslání dokumentace, která je zasílána členským zemím OSN.

K tzv. nezávislým orgánům MOK patří také Rozhodčí soud, jehož úkolem je přispívat urychlenému řešení sporů v oblasti mezinárodního obchodu, které mu sporné strany k projednání předložily.

Rozhodčí řízení před tímto soudem je tedy řízením institucionálním. Otázky složení Rozhodčího soudu (dále »Soud«) a jeho pravomocí jsou upraveny jednak v Řádu, jednak v tzv. prvním dodatku k němu.

V Řádu jsou obsažena pouze ustanovení základní. Podle čl. 6 jsou členové Soudu jmenováni Správní radou MOK. Soud se schází zásadně jednou za měsíc. V mezidobí vyřizuje naléhavé záležitosti předseda Soudu. Sídlo Soudu je shodně se sídlem MOK.

V tzv. prvním dodatku k Řádu jsou ustanovení další. Podle nich jsou členové Soudu jmenováni na dobu dvou let. Soud se skládá z předsedy, pěti místopředsedů, generálního tajemníka a z jednoho nebo více technických radů a z členů ustanovených jednotlivými národními skupinami, přičemž každá skupina může mít vždy jednoho člena a jednoho náhradníka.

Předsednictví Soudu mohou vykonávat i dva předsedové, kteří mají v takovém případě rovná práva.

Soud sám nerozhoduje jednotlivé spory. Jeho úkolem je především zajišťovat podmínky a předpoklady řádného zachování ustanovení Řádu. Činnost Soudu je tedy v prvé řadě činností administrativní povahy. Řád stanoví však případy, kdy Soud rozhoduje i ve vlastním řízení. Jde o případy souvisící se jmenováním, odvoláním nebo odmítnutím rozhodců, s určením místa, kde se má řízení konat, pokud toto strany samy neurčily, s ověřením, zda existuje platná rozhodčí smlouva mezi stranami, se schválením písemnosti vymezující činnost rozhodce resp. rozhodců (tzv. acte de mission nebo termes of reference), se stanovením lhůty pro podpis této písemnosti a s prodloužením lhůty k vynesení rozhodčího nálezu. Dále Soud může prozkoumat návrh rozhodčího nálezu zejména po formální stránce a rozhodovat v některých případech o otázkách nákladů řízení, včetně stanovení výše zálohy, kterou při zahájení řízení obě strany skládají. Navíc navrhuje Soud změny Řádu.

¹⁾ Guide de l'arbitrage de la CCI, 1963, Paříž, str. 40.